

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ**

ДЕВІЦЬКА А.І., КУРАХ Н.П., СІДУН Л.Ю.

***КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
ДО ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ»***

**для здобувачів вищої освіти першого рівня
усіх спеціальностей
/денна та заочна форми навчання/**

Ужгород – 2022

Конспект лекцій до дисципліни «Теорія та практика перекладу» для здобувачів вищої освіти першого рівня усіх спеціальностей (денна та заочна форми навчання) / Упоряд.: Девіцька А.І., Курах Н.П., Сідун Л.Ю. — Ужгород: електронне видання, 2022. 36 с.

Укладачі: *Девіцька А. І.* – доцент кафедри теорії та практики перекладу факультету міжнародних економічних відносин, к.філ.н.,

Курах Н.П. – доцент кафедри німецької філології факультету іноземної філології, к.філ.н.,

Сідун Л.Ю. – доцент кафедри теорії та практики перекладу факультету міжнародних економічних відносин, к.пед.н.

Рецензент: *Томенчук М.В.* – доцент кафедри прикладної лінгвістики, к.філ.н.

Конспект лекцій до дисципліни «Теорія та практика перекладу» для здобувачів вищої освіти першого рівня усіх спеціальностей (денна та заочна форми навчання) призначений для ознайомлення студентів із методами та завданнями теорії та практики перекладу, напрямками в сучасному перекладознавстві, видами перекладу, перекладацькими трансформаціями, а також проблемами, що виникають під час перекладу.

Конспект лекцій розглянуто та затверджено на засіданні кафедри теорії та практики перекладу факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ», протокол №7 від 24 січня 2022 р.

Схвалено методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ», протокол №6 від 20 січня 2022 р.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету міжнародних економічних відносин, протокол № 5 від 24 січня 2022 р.

ЗМІСТ

Тема 1. Перекладознавство. Види перекладу.....	4
Тема 2. Переклад і перекладознавство в Україні ХХ ст	17
Тема 3. Види перекладацьких трансформацій.....	22
Тема 4. Граматичні труднощі перекладу.....	25
Завдання для самоконтролю.....	31
Рекомендована література.....	33

Тема 1

Переклад і перекладознавство

1. Поняття перекладу. Види перекладу
2. Предмет, методи, задачі перекладознавства

1. Поняття перекладу. Види перекладу

Переклад, або перекладацька діяльність, – це міжмовна діяльність, яка полягає в передачі змісту тексту однією мовою засобами іншої мови, а також результат такої діяльності. Тобто, переклад, водночас, виступає і як процес, і як результат діяльності людини.

Текст – це послідовність осмислених висловлювань, котрі передають інформацію та об'єднані спільною темою, і має властивості зв'язності і цілісності.

Існує й інше визначення перекладу, в якому більша увага приділяється особливостям тексту оригіналу: це відтворення тексту оригіналу іншою мовою, при якому зберігається більшість інформативних і стилістичних особливостей першотвору.

Наведені визначення є базовими і загальноприйнятими, але кожен провідний науковець намагається дати свій варіант визначення терміну, і на сьогоднішній день таких визначень існує кілька десятків.

Основні види перекладу

Коли ми кажемо про види перекладу, потрібно розуміти, з якої точки зору ми їх виділяємо. Так, наприклад, у залежності від форми мовлення виділяють *письмовий* і *усний* переклад. Усний переклад, у свою чергу, розділяють на *усний послідовний* (часовий проміжок між оригіналом і перекладом становить 1-5 хвилин) і *синхронний* (часовий проміжок між оригіналом і перекладом становить 5-12 секунд).

Серед особливостей усного перекладу слід виділити такі:

- Синхронний переклад здійснюється в спеціальній звуконепроникній кабінці. Оригінал подається в навушники, переклад йде в мікрофон. Перекладач себе не чує.

- При послідовному перекладі можна користуватися блокнотом, стисло записувати виступ промовця.

Види перекладу також відрізняються метою їх виконання (її ще називають «домінуючою комунікативною функцією» джерельного тексту) виділяють *інформативний* (або *фаховий*, чи *спеціальний*) і *художній переклад*.

Так, мета художнього перекладу – передача емотивного (тобто емоційного), естетичного впливу на читача, а мета перекладу інформативних текстів – передача опису певних фактів та/чи їх аналіз задля поінформування читача. Таким чином, мета перекладу часто-густо залежить від *жанру джерельного твору* (тобто, оригіналу).

Серед жанрів інформативного перекладу виділяють такі:

- науково-технічний переклад,
- переклад газетних матеріалів,
- переклад офіційних паперів

Науково-технічний переклад також ділиться на більш дрібні жанри, а саме:

- патентна література,
- науково-технічна періодика,
- неперіодичні видання.

З іншого боку, науково-технічний переклад можна розділити на піджанри в залежності від наукового напрямку тексту, а саме: *юридичний*, *медичний*, *технічний переклад* тощо.

Особливості фахового перекладу:

- Велика кількість фахової лексики -> пошук її еквівалентів у цільовій мові.

- Специфічна будова фраз: складний синтаксис (юридичні, деякі ділові тексти), перфект і пасивний стан (технічні тексти).

Види художнього перекладу

- Переклад поезії
- Переклад прози
- Переклад драми

Особливості перекладу поезії

- Необхідність збереження форми (жанр, рима, віршовий розмір)
- Стилістичні прийоми (метафора, метонімія, алітерація, ін.)
- Адаптація до цільової культури

Особливості перекладу прози

- Стилістичні характеристики тексту
- Наявність алюзій і прихованих / явних цитат
- Загально-гуманітарний рівень знань перекладача

Особливості перекладу драми

- Різниця у передачі слів автора та реплік персонажів
- Неможливість використання посторінкових виносок, приміток
- Необхідність урахування правил / традицій театральних постановок у цільовій культурі, адаптація до них цільового тексту

І, нарешті, у залежності від повноти передачі інформації виділяють *повний, реферативний, анотативний* переклад. Реферативний і анотативний переклад являють собою *скорочений* переклад. У першому відтворюється зазвичай 20% інформації оригіналу, у той час як анотація може складатися з 10 рядків або 2000 символів, в залежності від вимог замовника. Анотативний переклад відрізняється від перекладу анотації тим, що у першому випадку анотацію складає сам перекладач, а у другому перекладач отримує вже готову анотацію, яку він/вона має відтворити іншою мовою.

Переклад на рівні слова / лексеми (Verbal Translation)

Слово як лексична одиниця мови виконує роль позначувача предметів/ понять, явищ, дій, живих і неживих істот, абстрактних понять. Воно має не тільки свою фонетичну, але й морфологічну структуру, яка виражає його категоріальні (морфологічні) значення. Залежно від частини мови, до якої це слово/ словоформа належить, воно може мати рід, число, відмінок (іменні частини мови) чи особу, число, час, вид і т. д., якщо це дієслово. Всі ці категоріальні морфологічні форми слова належить обов'язково і відповідно відтворювати (залежно від можливостей мови) при перекладі. Тому треба розрізняти слово як одиницю мови, тобто власне словникове/ номінальне значення слова та контекстуальне його значення (у різних морфологічних формах) у текстовому оточенні.

На рівні мовної стратифікації слово береться поза контекстом, у його лексичних значеннях. Слово ж у своєму синтаксичному / функціональному значенні виступає тільки в конкретному контекстуальному оточенні. Саме з таким значенням слова найчастіше стикається кожен, хто вивчає іноземну мову чи сприймає її на слух у середній школі, у вищому навчальному закладі чи в процесі фахового перекладу/ тлумачення. Щоправда, переклад слова для учня зводиться, як правило, до встановлення його прямого лексичного значення. Студента можуть цікавити не тільки прямі, але й переносні значення слів, синоніми чи антоніми того чи іншого слова, його значення в ідіоматичному виразі тощо. Тим часом фахового перекладача/ тлумача слово може цікавити у зв'язку з його етимологією, сферою стилістичного вживання, образністю, наявністю синонімів чи антонімів тощо. Внаслідок цього і встановлення лексичного, стилістичного чи етимологічного значення слова може щоразу формулюватися дещо по-іншому. Наприклад, учня відповідного класу середньої школи цікавить, як правило, конкретне лексичне значення взятого із тексту слова. Звідси його запитання до вчителя чи товариша може бути поставлене так: *What is the English word for our Ukrainian noun пташечка (чи вівця, гудзик, пастися?)* і т. д.

До мовних одиниць лексичного рівня належать також численні усталені й ідіоматичні/ фразеологічні вирази різної структури та різного значення. Зокрема: іменникової природи типу *Hobson's choice* – жодного вибору, *like father, like son* – який батько, такий син, *wise Solomon* – мудрий Соломон; дієслівні: *to throw light* – проливати світло, *to sit on the fence* – займати вичікувальну позицію, *measure twice, cut once* – сім раз одміряй і раз відріж тощо. Крім того, усталені/ ідіоматичні вирази можуть мати структуру не тільки словосполучень типу наведених вище, але й структуру речення: *Look before you leap* – не спитавши броду не лізть у воду. *What can Mrs. Grundy say?* – що скажуть люди / суспільство, *never say die* – не падай духом (тримай вище голову) тощо. Ідіоматичну природу мають також деякі власні назви, значення яких закріплене / усталене. Наприклад, англійські *Tommy Atkins* – рядовий солдат, *Jack Ketch* – кат, *Yankee* – янки/ американець, українські – Макар Касян (чоловік, що багато їсть) або навіть складні слова, як німецькі *Krokodil strdnen* – крокодилячі сльози, *Ariadne faden* – нитка Аріадни, тощо.

Послівний переклад (Word-for-word translation)

Як засвідчує вже сам термін послівний (чи дослівний), у самому прямому понятті назви цього типу перекладу ховається його справжня суть. А саме: переклад цей здійснюється над мовними одиницями, що є більшими/ ширшими за окреме слово. Це підказують чітко й усі три англійські терміни, що існують для позначення поняття "дослівний/ послівний переклад" з різними з'єднувальними прийменниками, хоча перший сьогодні є найпоширенішим, а саме: 1) *word-for-word translation*; 2) *word-by-word translation* (історично старіший) та паралельний йому 3) *word-to-word translation*. Кожен із цих трьох термінів, проте, все ще використовується паралельно в тому самому значенні, хоча найчастіше вживається все ж *word-for-word translation*. Проте згідно кожного з них переклад здійснюється від "слова до слова" чи "слово за словом", *word-by-word*. Отже, мовні одиниці, що так перекладаються (*word-for-word*), є завжди ширші структурно, ніж ізольовано взяті слова. Іншими словами, це

синтаксичні словосполучення та речення (ідіоми). При перекладі "слово за словом" чи "слово в слово" передбачається, що кожне слово у мовній одиниці перекладу має зберігати те саме місце, що й в оригіналі, оскільки "слово перекладається за словом" word-by-word. Внаслідок такого перекладу часом може постати мовна одиниця – словосполучення або речення, в якому порядок слів не відповідає звичному порядку слів, що властивий мові перекладу. У таких випадках виникає переклад, який називають буквалістичним перекладом. Наприклад: *The student answering at the teacher's table is my friend. Студент, відповідаючий біля вчителевого столу, є мій друг.*

У перекладі повністю збережено порядок слів англійського речення, внаслідок чого воно сприймається як штучне, незвичне за будовою. А все тому, що порядок слів у ньому суперечить стилістичній нормі українського літературного мовлення. Єдино достовірним у літературному перекладі наведеного речення буде вжити замість буквалістичного і незвичного для української мови студент, відповідаючий біля столу, літературний варіант якого – підрядне речення що / який відповідає біля столу вчителя. Звідси і єдино правильним/ достовірним перекладом наведеного вище англійського речення буде таким: *Студент, що відповідає вчителю коло столу, – мій друг.*

Досить часто початкуючий студент або учень піддається впливові мови оригіналу, а тому й не позбавляється його цілком у перекладі. Найчастіше це спостерігається з англійськими обставинами часу, які не переносяться на останнє місце в реченні українського перекладу, як, наприклад, у таких і подібних типах простих речень: *Учора президент України повернувся із Франції до Києва. Yesterday President of Ukraine returned from France to Kyiv.*

Порядок розміщення членів речення у мові-джерелі (українській) не збігається з англійським порядком слів у неемфатичних реченнях такого типу. Тому в літературному варіанті перекладу цього речення вимагається змінити місце обставини часу, а саме: *President of Ukraine returned from France to Kyiv yesterday.*

Використання послівного перекладу часто зумовлюється обмеженим володінням недосвідченим перекладачем мовою перекладу, найчастіше його лексикою та засобами вираження.

Значна кількість англійських загальних, почасти спеціальних та диз'юнктивних запитань взагалі не піддаються послівному перекладові, оскільки допоміжні дієслова в них *do / does, did / didn, is / isn't* тощо не мають в українській мові відповідників. Наприклад: *Do you understand me? – Ти мене розумієш? / Розумієш ти мене? Isn't he here? – Хіба/ Невже він не тут? Doesn't he know it? – Він не знає цього? She speaks English, doesn't she? – Вона розмовляє по-англійському, так! / чи не так? / Правда? / Правда ж?* тощо.

Не відтворюються покомпонентно, зрозуміла річ, також складові елементи аналітичних віддієслівних форм - виразників категоріальних значень часу, виду і способу, як, наприклад: *is / was being done / would have been done, will be being asked, having been read* тощо.

Достовірний / Faithful дослівний переклад мовних одиниць

Досить значна кількість синтаксичних одиниць, зокрема словосполучень і речень, перекладаються слово в слово, просто трансплантуються (переносяться у своїй структурній цілісності з англійської мови в українську як, власне, і з української). До таких синтаксичних одиниць обох названих мов, зокрема, належать: 1) усі сурядні словосполучення та багато складносурядних речень; 2) різні прості й складні парадигматичні класи підрядних словосполучень та складнопідрядних речень, окремі усталені словосполучення та речення-ідіоми. Компоненти всіх сурядних словосполучень поєднуються синдетично (за допомогою сполучників) чи асиндетично (без допомоги сполучників).

Причому, це можуть бути як вільні, так і усталені/ідіоматичні словосполучення. Наприклад, такі вільні словосполучення річних значень та різної природи складових компонентів: *boys and girls – хлопці й дівчата; to read and translate – читати й перекладати; neither books nor newspapers nor magazines – ні книжок, ні газет ні журналів; to dance or to sing – танцювати чи*

співати; young but clever – молодий, але розумний; ten or twenty – десять чи двадцять; slow but sure – повільно, зате впевнено; so and so – так і сяк/ так, neither that nor this – ні те ні се.

Складносурядні речення, як і деякі сурядно-підрядні та підрядносурядні речення, також трансплантуються з мови на мову. Наприклад: *He studies in Kyiv and his brother studies in Kharkiv – Він навчається в Києві, а його брат навчається у Харкові. We waited for him then but he arrived much later – Ми очікували його тоді, але він прибув багато пізніше. We promised to visit her when she studied in Lviv and she still remembers it – Ми обіцяли відвідати її, коли вона навчалася у Львові, і вона все ще пам'ятає це/ тощо.*

Не менш поширені й усталені/ ідіоматичні словосполучення, що перекладаються послівно і мають зовсім однакове значення у мові перекладу. Наприклад: *here and there – тут і там; here and there, and everywhere – скрізь і всюди/ і по всіх усяодах; here, there, allwhere – отут, там, скрізь і всюди; business first, pleasure afterwards – спочатку справи, потім розваги; neither fish nor flesh – ні се ні те, ні риба ні м'ясо; neither fish, nor flesh, nor good red herring – ні богу свічка ні чорту шпичка (кочерга); to be or not to be – бути чи не бути й багато інших.*

Вільний описовий переклад / тлумачення (Free Translation / Interpretation)

Назва "вільний переклад/ тлумачення" вказує на те, що йдеться про спосіб відтворення мовних одиниць, при якому котрийсь із складових компонентів цих мовних одиниць, а саме: структура, зміст, функціональне значення, тощо передається вільно. Іншими словами, не абсолютно так, як в оригіналі, а довільно, з більшою чи меншою, порівняно з оригіналом, відповідністю. Тобто, не зовсім так, чи не настільки повно, як в оригіналі, а вільніше, без певних навіть специфічних / характерних деталей. Такий підхід і такий переклад застосовується найчастіше в таких випадках:

При відтворенні значень слів, що є національними реаліями, які не стали інтернаціоналізмами, як це маємо з англійськими: лорд, леді, шилінг тощо. При

вільному перекладі перекладач вільно чи довільно (часто навіть тільки наближено) переказує значення національної реальії, ідіоми.

Вільно передаються часто і значення деяких інших наших реальій суспільно-політичного життя. Наприклад, вареники та галушки, які, як відомо, мало схожі між собою, але перекладаються в більшості наших та іноземних словників одним і тим самим англійським словом *dumpling*. Зокрема, галушки перекладаються як *small dough dumpling*, а вареники як *meat, fruit or curd dumplings* (Українсько-англійський словник, укладений М. Л. Подвезько).

Вільний описовий переклад застосовують і тоді, коли постає потреба передати значення певної мовної одиниці дохідливіше, зрозуміліше або повніше. Наприклад, англійська ідіома *to carry coals to New Castle* (*носити/возити вуглини до Ньюкасла, де в Англії добувають вугілля*), тобто – виконувати якусь непотрібну, марну роботу. Звідси переклад цієї англійської ідіоми, якій немає ідіоматичного аналога в українській мові, може бути здійснений тільки за допомогою вільного перекладу типу носити дрова до лісу, носити воду в море і в криницю, тобто туди, де цього й так багато, чи де / звідки дрова / воду беруть.

Вільний переклад часто застосовується при відтворенні значення національних англійських (і не тільки англійських) ідіоматичних виразів. Наприклад, *Hobson's choice* зовсім не означає Гобсонів вибір, а навпаки – жодного вибору. Або: *catch a crab* (дуже глибоко занурити весло під час змагань на човнах і тим самим загальмувати, сповільнити рух човна) тощо. Аналогічно перекладаються і відповідні українські ідіоматичні вирази, які не мають прямих відповідників в інших мовах. Наприклад: *рубати з плеча to act (speak) rashly*, *товчеться, як Марко в неклі (someone) is restless (to be restless)*.

Вільним перекладом на рівні тексту завжди користуються для передачі загального (в більшості випадків скороченого) змісту оповіді, події чи навіть будь-якого законодавчого акту, постанови тощо. Такий вільний переклад, як і усний його переказ, зазвичай коротший (хоча може бути і довшим) за оригінал. У вільному перекладі, зрозуміло, змінюється стиль викладу, оскільки текст оригіналу переказується без дотримання багатьох його синтаксичних і

стилістичних особливостей, зокрема й індивідуального авторського стилю, модальності. Вільний переклад англійського тексту іноді зводиться до процесу опущення такого формального елемента, як модальне дієслово *shall*, що вказує на закінченість, юридичну обов'язковість певного твердження, хоча змістове значення цього твердження і при його опущенні залишається незмінним. Наприклад: *Кожен громадянин України має право обирати й бути обраним. (Стаття Конституції України). Every citizen of Ukraine shall have the right to elect and to be elected.*

Вільного перекладу завжди зазнають тексти/ твори, які готуються до екранізації (романи, повісті чи й оповідання), з яких створюються лібрето опер, оперет чи сценарії фільмів або й п'єси. Зокрема так (у вільному перекладі) робилися сценарії іноземних фільмів з "Тіні забутих предків" (за однойменною повістю М. Коцюбинського) та "Захар Беркут" І. Франка, як і з роману Маргарет Мітчел "Розвіяні вітром" та інших. Із них потім у свою чергу (де достовірно, а де й вільно) перекладалися іншими іноземними мовами їхні дублікати.

4. Вільний переклад на Заході використовується при перекладі українських (і не тільки українських) римованих творів. У наш час вільний переклад, який називають верлібр (від фр. *verse libre*), застосовується при перекладі не тільки окремих творів, але й повних видань поетичної спадщини, як це трапилося з перекладом творів Т. Шевченка італійською мовою (здійснив Маріо Ґрассо). Невідтворення таких важливих складових компонентів, як ритм і рима, робить такий поетичний переклад близьким до звичайного переказу (викладу).

Переспів як один із підтипів вільного перекладу, посідає особливе і досить-таки специфічне місце. І головне тому, що переспів найперше і найчастіше робився і робиться справжнім римованим варіантом оригіналу, в якому переважно передається найбільш загально його сюжет або ж виділяється якась одна його колізія / напрямок, співзвучний перекладачеві. Саме на цій колізії чи загальній рисі оригіналу перекладач і будує свій переспів, який становить вільний перефразований переказ певної частини змісту оригіналу.

Яскравим прикладом такого переспіву може бути твір Лесі Українки "Гей, шотландці", зроблений на основі твору шотландця Роберта Бернса, в якому національний герой Шотландії Роберт Брюс, що згодом таки став королем Шотландії (XIVст.), звертається перед вирішальним боєм до свого вірного війська. У шотландському (англійському) варіанті, як і в його Лукашевому українському варіанті, шість чотиривіршових строф (без вступу). При цьому вірш починається зі звернення Брюса до війська (як і в Лукашевому перекладі). У Лесі ж Українки з 24 рядків виросла ціла поема про боротьбу шотландців проти своїх англійських поневолювачів із 113 чотиривіршових строф, три з яких становлять Заспів. При цьому Леся Українка використала й легенду про павука, за снуванням павутини якого нібито спостерігав Роберт Брюс кожен раз після того, як він її обривав аж сім разів. У власне віршові Бернса ця легенда зовсім не згадується. Але вказівка Лесі Українки на те, що вона зробила саме переспів, дає всі підстави гадати, що її поема ґрунтується на творові Бернса. Про це свідчать і деякі спільні рядки, які зберіг і М. Лукаш у своєму перекладі. Наведемо ту строфу Лукашевого перекладу, який близький до оригіналу, і порівняємо / співставимо її з Лесиним варіантом.

*Гей, шотландці! В бій не раз
Воллес, Брюс водили вас:
Знов ударив грізний час –
До борні, брати! По всій Шотландії йде гук
Луною голосною:
«До зброї, браття! Ось іде
Король Едвард війною!»*

Переклад-переказ є ще однією формою презентації чужомовного твору, яка віддавна практикується в європейських національних літературах при відтворенні оригіналів різних жанрів. Особливо широко використовувався вільний переклад-переказ у минулі століття, коли взагалі досить вільно трактувалися всі світські твори незалежно від їх авторства. Поява вільних переказів-перекладів викликала різними факторами, проте найголовнішим

завжди був один – познайомити свого національного читача із цікавим твором/ сюжетом, життєвими перипетіями героїв, прилучити читачів до культурних чи політичних (соціальних) надбань інших народів. Зрештою, метою могло бути і виховання свого національного читача, підготовка його на вільних переказах-перекладах до читання і сприйняття серйозної художньої та наукової літератури.

Підрядковий переклад / Interlinear Translation

Будь-який віршовий, а тим більше віршовий поетичний переклад має обов'язкову первинну підготовчу стадію, з якої починає створювати свій літературний/ художній варіант як найдосвідченіший, так і початкуючий перекладач. Створення підрядкового перекладу є обов'язковою передумовою підготовки кожного поетичного / віршового перекладу і не залежить від фахового рівня чи навіть таланту перекладача. Таким чином, підрядником є фактично кожен перший чорновий варіант перекладу будь-якого віршового/ поетичного твору. Підрядник найперше забезпечує повне відтворення змістового значення кожного рядка і кожної строфи оригіналу мовою перекладу. Зазвичай такий переклад є прозовим переказом змісту (rendering) римованого чи й вільного (верлібрового) поетичного/ віршового першотвору.

Перекладач мусить указати особливості метрики цього вірша, а саме: компоненти зовнішньої та деякі компоненти внутрішньої матриці (кількість складів у рядку, чоловічу/ жіночу й вокалічну чи консонантну риму, характер римування - послідовне чи перехресне, кількість рядків у вірші тощо).

На рівні підрядника фактично є і кожен прозовий переклад художнього тексту з навчальною метою, якщо цей переклад не відтворює художніх якостей оригіналу. Зрештою, підрядником є також кожен попередній переклад-переказ змісту вірша, що дається учням чи студентам для вивчення напам'ять іноземними мовами. Іншими словами, будь-який писемний переказ тексту/ дискурсу (власне rendering) можна вважати перекладом, виконаним на рівні підрядника (interlinear translation). З такого перекладу (при його літературному доопрацюванні) і робиться літературний варіант/ художній переклад оригіналу.

2. Предмет, методи, задачі перекладознавства

Перш ніж перейти до питань, зазначених у назві, слід зазначити, що в усі часи головним питанням теорії перекладу було *відношення перекладача до оригіналу й співвідношення джерельної та цільової мов (ДМ і ЦМ)*.

Також, існували й існують два *основні* підходи до перекладу:

- буквальний (переклад слово до слова, або (інколи та лише за добусередньовіччя) – навіть літера до літери);
- вільний (передача думок, а не слів) – частіше відноситься до художнього, а особливо – до поетичного перекладу.

Першими теоретиками перекладу були самі перекладачі, що таким чином намагалися узагальнити власний досвід.

Теорія перекладу як явище

Термін *теорія перекладу* (або *перекладознавство*, або *Translation Studies*) охоплює будь-які концепції, положення і спостереження, що стосуються перекладацької практики, способів і умов її здійснення, різних факторів, що здійснюють на неї прямий або опосередкований вплив.

Об'єктом перекладознавства є все, що входить в складне поняття комунікації з використанням двох мов, тобто: умови виникнення джерельного тексту, умови сприйняття цільового тексту, соціальний статус комунікантів, мовленнєва ситуація і різні супутні явища.

Провідне місце у сучасному перекладознавстві займає *лінгвістична* теорія перекладу. *Предметом* лінгвістичної теорії перекладу є порівняльне вивчення засобів різних мов і особливості їхнього використання в процесі перекладу.

А взагалі, у залежності від предмету дослідження, можна виділити такі напрямки в теорії перекладу:

- **лінгвістичне перекладознавство** (мовні перетворення у процесі перекладу);
- **психологічне перекладознавство** (психологія перекладу);

- **літературне перекладознавство** (теорія художнього, або літературного, перекладу);
- **соціологічне перекладознавство** (питання статусу перекладача / автора оригіналу, вплив ідеології на обирання певної стратегії перекладу тощо);
- **історичне перекладознавство** (історія перекладу і думок про переклад);
- інші.

У межах перекладознавства також можна виділити такі розділи:

- Загальна теорія перекладу
- Часткові теорії перекладу
- Спеціальні теорії перекладу

Розглянемо кожен із розділів нашої науки окремо. Так, *загальна теорія перекладу* – це розділ теорії перекладу, що вивчає найбільш загальні закономірності перекладу. Положення загальної теорії перекладу охоплюють будь-які види перекладу будь-яких оригіналів, написаних будь-якою джерельною мовою, будь-якою іншою мовою. Мається на увазі, що в межах загальної теорії перекладу виділяються особливості перетворення джерельного тексту на цільовий текст, які є характерними для будь-якої ситуації з тих, що перелічені вище. Наприклад, вплив стислого терміну виконання перекладу на якість такого перекладу.

Щодо *часткових теорій перекладу*, то вони вивчають різні аспекти перекладу з однієї конкретної мови іншою конкретною мовою, незалежно від жанру текстів, які досліджуються. Тут акцент робиться на збіги чи, навпаки, розбіжності у межах конкретної пари мов. Скажімо, проблеми перекладу з англійської мови українською та/чи навпаки. Тут на перше місце виступають саме мовні проблеми перекладу: граматичні, стилістичні тощо, і ми маємо справу з лінгвістичним перекладознавством.

На відміну від часткових теорій, *спеціальні теорії перекладу* розкривають особливості процесу перекладу текстів конкретних типів і

жанрів, а також вплив на характер цього процесу мовних форм і умов його здійснення. Передача термінів, чи відтворення стилістичного забарвлення твору – ті питання, які розглядають науковці в межах цього напрямку теорії перекладу.

У будь-якому разі, які б питання не розглядалися в наукових дослідженнях, у теорії перекладу є низка головних завдань, а саме:

- розробити основи класифікації видів перекладацької діяльності;
- розкрити сутність перекладацької еквівалентності;
- розробити загальні принципи наукового опису процесу перекладу;
 - розкрити вплив на процес перекладу прагматичних і соціолінгвістичних чинників;
 - визначити поняття «норма перекладу» і розробити принципи оцінки якості перекладу.

Яким саме чином проводяться дослідження в межах теорії перекладу? Основний метод дослідження в перекладознавстві – це *порівняльний аналіз джерельного і цільового текстів*, тобто, їх форми і змісту. Він дозволяє:

- розкрити внутрішній механізм перекладу;
- виявити еквівалентні одиниці;
- виявити зміни форми і змісту;
 - з'ясувати, як долаються типові труднощі перекладу, а також, які елементи оригіналу залишаються не передані в перекладі.

Тема 2

Переклад і перекладознавство в Україні ХХ ст.

Іван Франко – засновник теорії перекладу в Україні. Серед перекладів Івана Яковича велике місце належить перекладам з античних літератур. Це, перш за все, такі:

- Гомер і Гесіод;
- Софокл: «Цар Едіп», «Сафо і Алкей», «Піндар і Менандр»;
- Горацій і Вергілій

Найвагомішою працею Франка-перекладача є «Фауст» Гете. У цілому, Іван Якович переклав українською мовою твори близько 200 авторів із 14 мов та 37 національних літератур. Він працював у межах німецької романтичної школи перекладів: на його думку, переклади творів світової літератури роблять їх частиною української культури.

Після робіт Івана Франка міцне підґрунтя розвитку українського перекладознавства заклав перша в Україні та в усьому Радянському Союзі монографія із питань перекладу «Теорія й практика перекладу» Олександра Фінкеля (Харків, 1929). В історії практики українського перекладу ХХ століття розглядають дві основні течії:

Перша – «класична» – походить від М. Старицького й І. Франка і, сягнувши вершин у *неокласиків*, виявляється сьогодні у практиці більшості провідних майстрів — від Гр. Кочура до М. Москаленка. Її особливості:

- тяжіння до вироблених літературних норм;
- орієнтація на новітню європейську й національну традицію;
- обережне ставлення до експерименту в галузі форми й лексики;

- прагнення відтворювати стильові риси оригіналу переважно засобами нормативної мови.

Друга течія – «фольклорна» – спирається на усну творчість і традиції бароко. Представниками є П. Куліш, І. Костецький, В. Барка, М. Лукаш.

Її особливості такі:

- схильність до експериментів;
 - використання фольклорного й діалектного матеріалу для відтворення стильових особливостей першотвору.

Також у межах теорії та практики перекладу виділяють кілька концепцій. Розглянемо їх.

Основою *класицистичної концепції* смислового перекладу є теорія *одомашнення*. Представниками цієї теорії є такі перекладачі: Микола Зеров, Василь Мисик, Дмитро Павличко, Микола Лукаш, Григорій Кочур, Дмитро Паламарчук.

Романтична концепція смислового перекладу полягає у відтворенні естетичного боку твору через стратегію *очуження*. Представники цієї концепції – Ігор Костецький і Василь Барка.

Новочасна школа українського перекладу ділиться на такі напрями:

- Романтики: Пантелеймон Куліш, Іван Франко;
- Неоромантики: Володимир Самійленко, Василь Щурат;
 - Неокласики: Микола Зеров, Максим Рильський, Михайло Драй-Хмара, Юрій Клен (справжнє ім'я – Освальд Бургардт).

Неокласики – група українських поетів та письменників-модерністів початку 20 століття. На відміну від інших груп, не мали певної організації, не виступали з ідейно-естетичними маніфестами. Проте їхня присутність у літературному житті була досить вагомою, що позначилося не лише на творчому рівні, а й під час літературних дискусій 1925-1928 рр. Неокласики належать до так званих письменників доби Розстріляного відродження.

Починаючи з 1950-х років теоретики українського перекладу працюють у межах понять лінгвістичної теорії перекладу та, що стосується художнього перекладу – в межах такого напрямку, як «реалістичний переклад» (автор терміну – І. Кашкін). За В.Н. Комісаровим, *еквівалентність* – це рівноцінність ТО і ТП, які досягається при дотриманні трьох умов:

- 1) ТП повинен мати такий само потенційний вплив на своїх адресатів, який має ТО по відношенню до своїх адресатів;
- 2) ТП повинен бути (наскільки це можливо) текстуальним аналогом ТО;
- 3) ТП не повинен мати відхилень від ТО, які неможна пояснити вживанням перекладацьких трансформацій.

У своїй теорії В.Н. Комісаров виділяє 5 рівнів еквівалентності:

- 1) *рівень мети комунікації* – Oh, it's so hot in here! – Відчиніть, будь ласка, вікно!
- 2) *рівень висловлювання* (предметна сфера) He answered the telephone — Він зняв слухавку
- 3) *рівень повідомлення* (спільні поняття) Scrubbing makes me bad-tempered — Миття підлоги псує мені настрій
- 4) *рівень опису ситуації* I told him what I thought of him – Я сказав йому, якої я про нього думки.
- 5) *рівень мовних знаків* (слів) I go to school every day - Я ходжу до школи кожного дня

Еквівалентність також розглядається на рівні окремого слова. Еквівалентність може бути повною (коли збігаються всі нюанси значення, а також стилістична приналежність слова та його конотація) та частковою (коли збігається лише певна частина значень: або стилістика, або конотація).

Тема 3

Види перекладацьких трансформацій

1. Поняття і види трансформацій
2. Лексичні трансформації

1. Поняття і види трансформацій

Трансформація – основа більшості прийомів перекладу. Полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі.

Розрізняють такі види трансформацій:

- лексичні;
- лексико-семантичні;
- граматичні;
- стилістичні.

2. Лексичні трансформації

Лексичні трансформації застосовуються при перекладі, якщо в джерельному тексті зустрічається нестандартна одиниця мови на рівні слова, а саме:

- будь-яке ім'я власне, якого немає у цільовій мові;
 - слова, що позначають предмети, явища і поняття, характерні для вихідної культури чи для традиційного іменування елементів третьої культури, але відсутні або мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у цільовій культурі.

Види лексичних трансформацій

- 1) транскодування (транскрипція / транслітерація),
- 2) калькування;
- 3) лексико-семантичні заміни:
 - диференціація та конкретизація значення;

- генералізація;
- антонімічний переклад;
- компенсація;
- смисловий розвиток (модуляція);
- цілісне перетворення.

Розглянемо деякі трансформації за порядком.

Транскодування (транскрибування і транслітерація): *Перекладацька транскрипція* – це формальне пофонемне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем цільової мови. *Транслітерація* – формальне політерне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту цільової мови. Разом ці дві трансформації відносяться до транскодування. Воно застосовується, коли мова йде про назви установ, посад, специфічних для даної країни, тобто про сфері суспільно-політичного життя, про назви предметів і понять матеріального побуту, про форми звернення до співрозмовника тощо.

Транслітерація необхідна саме тоді, коли важливо дотримати лексичну стислість позначення і підкреслити специфічність речі або поняття, якщонемає точної відповідності в МП. Коли транслітероване слово вживається рідко або, тим більше, перше переноситься в україномовний текст, буває необхідно надати пояснення. У перекладах західноєвропейської художньої літератури зміцнюється тенденція уникати таких слів, які вимагали б пояснювальних приміток. Навпаки, у сучасних перекладах з мов Сходу транслітерація використовується досить часто.

Застосування транскодування. Використовують для перекладу:

- власних назв,
- назв народів і племен,
- географічних назв,
- термінів,
- найменувань ділових установ, компаній, фірм,
- періодичних видань,

- назв спортивних команд, стійких груп музикантів,
- культурних об'єктів,
- імен і назв фантастичних істот.

Наприклад: *Hollywood* – Голівуд, *Saxon Hall* – Сексон-Голл, *Bank of London* – Бенк оф Лондон, *Minnesota* – Мінесота, *Wall Street Journal* – «Волл-стріт джорнал», *Baba-Yaga* – Баба-Яга, *Hobbit* – Гоббіт, *goblin* – гоблін

Утім, існують і особливі випадки транскрипції/транслітерації, які виходять за рамки тих, що вже було зазначено.

1. Коли справа стосується широко поширених назв (великих міст, річок, відомих історичних особистостей) або вживаних імен, перекладач керується традицією їхнього написання: *Woodrow Wilson* – Вудро Вільсон, *doctor Watson* – доктор Ватсон.

2. Якщо ім'я власне обтяжується символічною функцією («промовисті імена»), крім транскрипції або замість неї використовується поєднання семантичного перекладу з калькуванням.

Отже, наступна трансформація – калькування.

Калькування – відтворення комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами цільової мови.

Застосування кальки

Калькуванню зазвичай піддаються терміни, широко вживані слова та словосполучення:

- назви пам'яток історії та культури: *Зимовий палац* – *Winter Palace*, *White House* – Білий Дім;
- назви політичних партій і рухів: *the Democratic Party* – Демократична партія, *Партія Народної Самооборони* – *the People's Self-Defense Party*,
- історичні події: *навала Бату-хана* – *the invasion of Batu Khan* і т.д.

Тема 4

Граматичні труднощі перекладу

1. Місце граматики в структурі мови.
2. Причини застосування граматичних перекладацьких трансформацій.
3. Види граматичних трансформацій.

Як відомо, граматика поділяється на морфологію – правила, що стосуються слів і синтаксис – правила формування речень. Частини мови – основне поняття в граматиці, без якого неможливо було б вивчати різні мови. За допомогою частин мови людина розрізняє речі, їх якості, дії та признаки. В структурі мови граматиці відводиться центральне місце. Вона виконує абстрактне „технічне” описання устрою мови і виявляє граматичні ознаки слів. Граматичні ознаки – це абстрактне мовне значення, властиве рядам слів і синтаксичних конструкцій, і яке має у мові стандартне вираження. Так, слова *бігти, йти повзти* передають значення процесу та невизначеної форми дієслова, а слова *беріз, вікон, дітей* передають родовий відмінок множини іменника.

Якщо лексичний запас мови та фонетичні правила змінюються при розширенні контактів з іншими мовами, то граматика є найбільш стійкою до впливу інших мов. Вона формує непроникну систему, тому в українській мові важко знайти нормативний відповідник таким граматичним явищам англійської мови, як артикль, допоміжне дієслово в питальному чи негативному реченні, узгодження часів у складному реченні тощо. Вивчаючи граматичні системи різних мов, мовознавці прийшли до висновку, що неможливо побудувати єдину систему частин мови для всіх мов, кожна конкретна мова має ряд особливостей. Так, в українській мові 6 відмінків, в англійській їх тільки 2, а в угорській мові – 22. У мовах, що суттєво відрізняються своєю будовою від європейських, існують такі граматичні категорії, які нам важко навіть уявити. Отже, ці самі особливості граматичної системи мови і становлять проблему для перекладача.

Причини застосування граматичних перекладацьких трансформацій

Між граматичними системами англійської і української мови є немало розходжень, які в процесі перекладу диктують застосування певних граматичних перекладацьких трансформацій. За наслідками аналізу перекладів

граматичні трансформації складають 83,7 %, зокрема, замін частин мови – 5,3 %, станів дієслова – 9,6 %, відсутніх синтаксичних конструкцій (герундіальних і інфінітивних) – 11,7 %, відмінностей в позначенні часу виконання дії – 32,4 % і інших граматичних відмінностей систем аналітичної і синтетичної мови.

З конкретних причин граматичних трансформацій відмітимо дві головні: це відсутність формального граматичного відповідника в одній з мов та різниця у сфері застосування того чи іншого граматичного елементу.

Головна особливість граматичного аспекту перекладу полягає у жорстко детермінованих відносинах між системами мови-джерела і мови-перекладу, які в більшості випадків прописують однозначний вибір перекладацького рішення. Отже, виникаючі в процесі перекладу трансформації граматичних елементів є системно обумовленими. Їх загальною властивістю є те, що вибір відповідної граматичної одиниці у мові-перекладі робиться автоматично і які-небудь відхилення від прописаних системою мови правил виключені.

Так, зовсім не залежать від волі перекладача такі трансформації, як заміна граматичного роду іменників, що позначають неживі істоти, які в англійській мові відносяться до середнього роду, а в українській мають якийсь другий рід: (*The cat mewed.* – *Кицька нявкнула.* / *Кім нявкнув.*); перехід від однини до множини деяких іменників: *money* – гроші; передача англійського теперішнього часу в підрядному умовному реченні українським майбутнім часом: *If I see him...* / *Якщо я побачу його...* і т. ін. В той же час очевидно, що, не дивлячись на строгу детермінованість відносин між граматичними системами двох мов, в них завжди є елементи, допускаючи деяку варіативність перекладу. Ці відступлення пояснюються наявністю синонімічних засобів вираження, більшою частотністю використання одного елементу в ущерб іншому, наявністю лакун в граматичній системі однієї з мов, контактуючих при перекладі і т. ін.

Так, англійська конструкція „*I am cold*” може бути перекладена як „*Я змерз*”, але, якщо врахувати, що українська мова віддає перевагу безособовим конструкціям, то доцільнішим буде варіант – „*Мені холодно*”. Але в таких випадках граматичні трансформації стають в значній мірі компетенцією перекладача.

Види граматичних трансформацій

Види граматичних трансформацій дуже різні, тому важко дати їх повний список. Граматичні нюанси настільки численні і специфічні, що завжди лишають місце для нового неочікуваного варіанту перекладу. Принципово вони можуть бути зведені до чотирьох типів: заміни, перестановки, додання, опущення.

Заміни – один з самих розповсюджених видів граматичних трансформацій, що стосуються як морфології, так і синтаксису. Деякі з граматичних замін вже згадувалися в попередньому тексті лекції, як то: зміна роду і відмінку іменника, перехід з однини до множини, заміна пасивної конструкції активною чи навпаки, заміна інфінітивної чи герундіальної конструкції підрядним реченням.

Модальні дієслова в англійській мові мають більшу палітру відтінків значень, яких не має український словник, отже при перекладі речень з модальними дієсловами доводиться замінювати відсутні слова найближчими за значенням. Замінюється граматична категорія часу, відсутня в українській граматиці: маємо на увазі перфектні та подовжені часи. Перелічені випадки не вичерпують списку граматичних замін. В цих трансформаціях приймають участь всі частини мови, всі члени речення і всі синтаксичні конструкції, що і пояснює їх численність і різноманітність.

Перестановки – другий вид граматичних трансформацій, який зводиться до зміни лінійного розташування елементів висловлювання, найчастіше – членів речення. Причини застосування перестановок полягають в різниці нормативних установках систем англійської і української мови, і, насамперед, це відсутність в українській мові жорсткого порядку слів, як це є в англійській мові. Наприклад: конструкція *There are many people at the bus stop* українською може бути перекладена як: *На автобусній зупинці багато людей*, або *Людей на автобусній зупинці багато*, тощо. В англійському варіанті порядок слів не може бути зміненим, і це витікає з граматичної норми англійської мови.

Різниця в граматичній побудові відмінків іменників також найчастіший привід зміни лінійного розташування елементів висловлювання.

My friend's wedding – *весілля мого друга*

Порядок слів змінюється при перекладі питальних речень, і особливо,

коли в них є прийменники, винесені в українському варіанті на перше місце. В англійському варіанті перекладу вони займають останнє місце.

Про що ця книга? – What is this book about?

Українським безособовим реченням, в яких повідомляється про моральний або фізичний стан людини або об'єкту, відповідають в англійській мові особові речення. Присудок в таких реченнях звичайно виражений поєднанням *to be + прикметник*. При перекладі на українську мову відбувається перестановка майже всіх членів речення.

Cyprus is rather hot in summer = Влітку на Кипрі дуже жарко.

I am not quite clear about the rest of the story – Мені не зовсім ясний кінець цієї історії.

Як бачимо, два останні приклади демонструють поєднання перестановок елементів із замінами частин мови, які входять до складу речення оригіналу. Такий прийом комбінування трансформацій досить поширений в практиці перекладу.

Додавання – граматична трансформація, при якій у перекладеному тексті з'являються нові лексичні елементи, експліцитно розкриваючи те, що в оригіналі виражено граматично. Так, система української граматики дозволяє формування загального питання одним смисловим дієсловом *Знаєте?*; граматична норма англійської мови потребує в цьому разі додання допоміжного дієслова та специфічного порядку слів: *Do you know?*

Українські речення, що починаються з прислівника (дивно, добре, нажаль...) в англійському перекладі потребують додання формального підмету і формального присудку *It is strange, It is good, It is a pity...*

Англійська граMATика тяжіє до лаконізму, тому часто приєднує підрядне речення до головного без сполучника, який і добувається при перекладі на українську мову.

This is the house I live in. – Це дім, в якому я живу.

Різноманітні додавання відбуваються при перекладі на українську англійських інфінітивних конструкцій.

To solve this problem, we had to involve the experts. = Щоб вирішити цю проблему, ми були змушені притягнути експертів.

The first person to come was N. = Першим, хто прийшов, був N.

Еліптичні речення також потребують додавань при перекладі:

Public limited companies, though not so numerous as private ones, have far more capital invested in them. Публічні акціонерні компанії, хоч будучи не настільки численними, як приватні, мають значно більше інвестованого в них капіталу.

Англійська граматики уникає подвійного заперечення, тому при перекладі з англійської на українську відбувається реконструкція одного з відсутніх заперечних елементів:

Nobody knew it. – Ніхто не знав цього.

Опущення – вид граматичних трансформацій, протилежний до добавленням.

Мова йде про опущення в перекладі надлишкових мовних одиниць. В більшості випадків це елементи, які відносяться до структури мови: так, деякі займенники, вживання яких в англійському реченні рекомендоване системними правилами, будуть надлишковими в українському перекладі:

He opened his bag, took his notebook and wrote the address. = Він відкрив свою сумку, взяв записну книжку і записав адресу.

I washed myself. = Я вмився.

Англійські емпатичні конструкції також вміщують надлишкові елементи з точки зору системи української мови:

It is only in the United Kingdom that you can see the Loch Ness Monster. = Тільки в Об'єднаному Королівстві ви можете побачити Лохнеське чудовисько.

Як відомо, артиклі, допоміжні дієслова у заперечних чи питальних реченнях відсутні в українській мові, тому вони не перекладаються взагалі.

Граматичні трансформації є найкращим шляхом досягнення еквівалентності перекладу. Слід звернути увагу на те, що лексичні одиниці, що передають понятійний зміст тексту, виступають у певних граматичних формах і тому значення, виражені цими формами можуть становити джерело додаткової денотативної інформації. Тим самим, ще раз підтверджується актуальність передачі в перекладі значень граматичних одиниць.

Слід пам'ятати, що для більш успішного перекладу і пошуку потрібного відтінку значення або граматичного нюансу перекладачу необхідне дуже хороше знання рідної мови в активній формі. Перекладач повинен розуміти це і

прагнути поглиблення знань рідної мови, розширюючи таким чином знання іноземної.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Дайте відповіді на запитання:

1. Що дає ґрунт для заяв про принципову неперекладність?
2. Чому абсолютний переклад без будь яких втрат неможливий?
3. Якщо завдання будь якого художнього твору – створення образу, то чим тоді відрізняється один художній твір від іншого?
4. Дайте опис транслятими, як одиниці перекладу.
5. Які шість головних протиставлень існують у теорії перекладу?
6. Які три ступені наближення перекладу до оригіналу виклав Ф. Шлайєрмахер?
7. Опишіть особливості еквівалентного або буквального перекладу.
8. Розкажіть про адекватний переклад.
9. Чому потрібно враховувати контекст і ситуацію при перекладі?
10. Що таке перекладацькі трансформації і які вони бувають?
11. Чому лінгвістичний рівень вважається найнижчим рівнем перекладу?
12. Чим відрізняються лексико-семантичні системи різних мов?
13. Що відбувається при лексичних перекладацьких трансформаціях?
14. Опишіть три найбільш характерних причини лексичних перекладацьких трансформацій.
15. Що таке лакуни і чому їх вияв важливий для теорії перекладу?
16. Назвіть всі типи лексичних трансформацій за класифікацією В. Комісарова.
17. Що таке транскрибування і транслітерація і коли вони найчастіше застосовуються?
18. Розкажіть про калькування як тип лексичних перекладацьких трансформацій.
19. Опишіть генералізацію та причини її застосування.
20. Що є конкретизацією і з чим пов'язане її застосування?
21. Опишіть модуляцію як тип лексичних перекладацьких трансформацій.
22. Що є експлікацією і чому, на вашу думку, її не люблять видавництва книг?
23. У чому полягає суть адаптації?
24. Що компенсує компенсація?
25. Чому ампліфікація потребує фонових знань?
26. Опишіть антонімічний переклад.

27. Що таке граматичні ознаки?
28. Чому поняття про частини мови є таким важливим?
29. Чому неможливо побудувати універсальну систему частин мови для всіх мов світу?
30. Розкажіть про статистичні дані застосування граматичних перекладацьких трансформацій.
31. Розкажіть про головні причини застосування граматичних перекладацьких трансформацій.
32. Чому граматичні трансформації є системно обумовленими?
33. Чому неможливо назвати всі типи граматичних трансформацій?
34. Розкажіть про заміни як тип граматичних перекладацьких трансформацій.
35. Розкажіть про перестановки як тип граматичних перекладацьких трансформацій.
36. Охарактеризуйте додавання як тип граматичних перекладацьких трансформацій.
37. Розкажіть про опущення у граматиці при перекладі.
38. Чому жоден з наведених типів не зустрічається у чистому вигляді, а комбінується з яким-небудь ще типом граматичних трансформацій?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Baker M. & Saldanha G. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 3rd Edition. – Routledge, 2019.
2. Bolaños-Medina A. *Translation, Psychology, and Cognitive Science: New Resources for Translators*. – Springer, 2018.
3. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 5th Edition. – Routledge, 2022.
4. O'Brien S. et al. *Machine Translation and Global Research: Towards Improved Machine Translation Literacy in the Scholarly Community*. – Emerald Publishing, 2020.
5. Pym A. *Exploring Translation Theories*. 3rd Edition. – Routledge, 2020.
6. Tymoczko M. *Translation in a Postcolonial Context: Early Irish Literature in English Translation*. – Routledge, 2016.
7. Зорівчак Р.П. Лексичні трансформації в перекладі: навчальний посібник. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2001.
8. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову : [навч. посібник- довідник для студ. вищих закладів освіти] / В. І. Карабан, Дж. Мейс. Вінниця : Нова книга, 2003. – 608с.
9. Коломієць Л.В. Мистецтво перекладу: навчальний посібник. – Київ: Київський університет, 2010.
10. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : [підручник] / І. В. Корунець. – Вид. 5-те, випр. і допов. – Вінниця : Нова книга, 2017. – 447 с.
11. Мірам Г. Є. Основи перекладу : [курс лекцій] / Г. Є. Мірам. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 240 с.
12. Ребрій О. В. Основи перекладацького скоропису : [навч. посібник] / О. В. Ребрій; під ред. Л. М. Черноватого, В. І. Карабана. – Вид. 4-е, стер. – Вінниця : Нова книга, 2012. – 152 с.
13. Тарнавська Л.А. Основи теорії перекладу: навчальний посібник. – Київ: ВЦ «Академія», 2009.
14. Шевченко І. Перекладознавство: сучасні тенденції. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017.

